

Ten Oorlog...

Proloog

Project 3: afsluiting van het schooljaar 2012/2013 van het Rotterdams Centrum voor Theater. Al vroeg waren we enthousiast gemaakt. Shakespeare zou het worden, veel Shakespeare, spannende Shakespeare!

Kort voor ik voor 2 weken op vakantie ging werd de eerste opdracht voor dit project gegeven: “lees de hele bundel ‘Ten Oorlog’ van Tom Lanoyeⁱ”. Ten Oorlog ging dus in de koffer mee naar Zuid Spanje.

Lezen

Het was duidelijk dat hard gewerkt moest worden om de 6 verhalen uit Ten Oorlog in korte tijd te kunnen bewerken, leren én spelen. In deze vakantie moest ik me dus in ieder geval invreten in het verhaal. Al snel was ik een eerste keer door de hele bundel heen, wat een taal, wat een verhaal! Maar dan, hoe er nu voor te zorgen dat ik niet alleen de grote lijn pak, ‘het verhaal’ maar ook meer ging begrijpen van de intriges, de personen, de verhoudingen. Samenvatten, van klein naar groot. Een paar regenachtige dagen hielpen daar goed bij. Eerst samenvatten per scène, waarna de samenvatting per verhaal een logische, kleine, stap werd.ⁱⁱ

Kennis maken met Shakespeare

Bronnen onderzoeken betekende voor mij in ieder geval een beeld krijgen van wie Shakespeare was. Een oud boek “de werken van William Shakespeare”ⁱⁱⁱ wat ooit bij toeval op de e-reader terecht is gekomen hielp behoorlijk op weg. Mijn belangrijkste ‘ontdekking’ in dit onderzoekje was vooral dat Shakespeare niet in zijn studeerkamer schreef maar het toneel van binnen uit kende. Hij schreef niet alleen maar speelde ook én kon als mede eigenaar van het theatergezelschap ‘*The Lord’s Chamberlain’s Men*’ dat later (na adoptie door Koning Jacobus 1) ‘*The King’s Men*’ werd, invloed uitoefenen op het theater van zijn tijd.

Verloren in de verhalen

In het onderzoek naar de verhalen heb ik me vooral gestort op de historische achtergronden. Wie hoorde (historisch) gezien nu eigenlijk bij wie, wie stond wie naar het leven en... waarom. De teksten^{iv} van de koningsdrama’s van Shakespeare zelf heb ik vluchtig bekeken. Veel meer werk heb ik gemaakt van het onderzoek naar de historische beschrijvingen en dat vooral naar het door mij zelf te spelen karakter van Hugo van Gloster^v. Het lezen over de historische Hertog van Gloucester hielp me uiteindelijk sterk om me het karakter van Gloster eigen te maken. Een karakter van een sterke persoonlijkheid waarbij ook de onvoorwaardelijke trouw aan de koning uitgebeeld moest worden maar ook de verwarring bij het verraad door zijn eigen vrouw.

Aan de slag in een team

En dan aan het werk: bij wie kom je in de groep, wie gaat er regisseren en vooral: aan welk deel mag ik meedoen?

Mag het uitmaken met wie je speelt, wat je speelt? Zeker in een opleiding (wat mij betreft) niet! Iedere regisseur drukt zijn/haar eigen stempel op een voorstelling, ik wil daarvan van alle verschillende smaken zo veel mogelijk meekrijgen. Dat geldt ook voor de medespelers, zijn het mensen die heel bepalend zijn of wacht iedereen af en kost het moeite om de groep in beweging te krijgen en... hoe vind ik mijn weg daarin mét die medespelers?

Het werken in ons ‘team’ kostte energie. Vaak waren we niet compleet, zeker in de periode dat we aan het bewerken waren. Natuurlijk kwam dat door heel begrijpelijke oorzaken maar lastig was het wel. Naarmate we dichter bij de voorstelling kwamen en meer de vloer op gingen werd dat beter. Blijkbaar hadden we als totale groep meer met “spelen” dan met “maken”? Voor mij zelf was dat minder aan de hand. Ik heb zéker affiniteit met “maken”, wil graag toevoegen aan voorstellingen maar kies nog heel bewust om in de opleiding voor “spelen” te kiezen (in plaats van regisseren) en moet dus een goed evenwicht blijven zoeken naar het invloed aanbieden in het proces, en de regisseur te blijven volgen in keuzes die uiteindelijk worden gemaakt.

Zoeken, inspireren, leren

De eerste weken van het werken was de focus vooral gericht op het BEwerken waarbij $\frac{3}{4}$ van de tekst geschrapt moest worden en een aantal karakters het toneel moesten verlaten. Een “kill your darlings” was dus niet te voorkomen waardoor “ja maar...” was tijdens onze sessies regelmatig te horen. Het proberen te doorgronden van de tekst, de boodschap die ik wil vertellen er uit halen en het goed speelbaar te maken smaakt voor mij naar meer. In diezelfde periode werden we uitgedaagd om bij het verhaal ook inspiratiebronnen te onderzoeken^{vi}. Hoewel mijn inspiratiebronnen goed pasten bij de uiteindelijke keuzes die we maakten bij de voorstelling betrap ik me er wel op dat ik veel bleef steken in (in ieder geval in stijl en tijd) voor de hand liggen de keuzes. Te zien wat anderen inspireert is dan wel heel boeiend. Zeker als je je afvraagt wat het zou betekenen als er meer tijd was geweest en we op basis van die bronnen ook naar beelden hadden kunnen zoeken^{vii}.

Naarmate de tekstbewerking vorderde kwam de vloer in beeld... stukje bij beetje de scènes uitwerken. Ideeën uitproberen, de zaal wel of niet verduisteren, wat wordt de speelrichting, dus met elkaar keuzes maken. Maar ook... leren! Hoewel de tekst, ook door de bewerking, me al goed vertrouwd was (b)lijkt dat toch mijn grote uitdaging te blijven. Maar stukje bij beetje ga ik mezelf technieken eigen maken. Vooral veel hardop lezen, spelend lezen, lopend lezen. Maar ook opnemen en waar het ook maar kan de tekst tot vervelens toe binnen laten komen.

En nu: SPELEN!

Het spreekwoord “een slechte generale” ging bij mij voor de volle 100% op. Tijdens de generale (een uurtje voor we voor publiek zouden spelen) was ik totaal de draad kwijt. Concentratie was weg en daardoor verloor ik ook mijn tekst. Dit hielp me juist om in twee voorstellingen op die dag wél die concentratie vast te houden en mijn bijdrage te leveren aan twee voorstellingen die werden gewaardeerd door het aanwezige publiek.

Een heel andere ervaring was er op de 2e speeldag waarop 3 x werd gespeeld. De eerste voorstelling liep als een trein, het publiek was enthousiast waarop Sylvia^{viii} ons direct waarschuwde om de concentratie vast te houden. Dit lukte slecht waardoor de 2^e doorloop veel minder liep. Belangrijke les voor mij... ik moet meer werken aan mijn improvisatie. In die 2e doorloop werd ik te vroeg onderbroken in een dialoog waardoor ik zelf ook vastliep, met betere improvisatietechniek was dat beter op te vangen geweest. Na een wat langere pauze herpakten we ons in de 3e doorloop.

Méer Ten Oorlog

Vanaf het moment dat we aan Margaretha begonnen werd voor mij de verbinding met het andere deel van de tekst minder. Onze worstelingen met het groepsproces, de tekst en de vorm waren in de andere groepen ook aanwezig, van wat we van een afstand hoorden soms ook wel in sterkere mate. Het was dan ook boeiend om te zien wat er was gemaakt. De monoloog die van Richard II was gemaakt was mooi om te zien en indrukwekkend als het gaat om tekstkennis. Voor mij ging door de vorm echter wel inhoud verloren, was het de hoeveelheid tekst of juist de bewerking... daar kon ik op dat moment geen vinger achter krijgen en dat zegt waarschijnlijk meer over mijn eigen kijken dan over de bewerking en het spel.

Richaar (modderfokker) den derde was vurig, herkenbaar bewerkt en liet spel zien waarbij ik sterk werd bevestigd in mijn keuze om me eerst verder in spel te bekwamen... dit wil ik ook durven! Hoeveel keer zal ik mezelf nog tegenkomen voor ik dit kan?

En dan Edward 4&5. De directe relatie met de tekst van Lanoye was voor mij zoeken. Ik zal dieper in bewerkingsprocessen moeten om te begrijpen hoe een verhaal, welk verhaal dan ook, een voorstelling brengt die alles te maken heeft met de essentie maar waarin het originele verhaal verborgen is. Dit was (misschien ook wel daarom) voor mij ook de meest boeiende voorstelling. Van de spelers werden bewuste keuzes gevraagd bij het, zowel in inhoud als fysiek, zich blootgeven. Zowel in de gesprekken met de spelers als bij het zien bleef bij mij één vraag hangen: “hoever wil ik gaan?”

Het publiek

En dan, klaar met spelen, nog vol adrenaline met een glas wijn tussen het publiek. Lastig om te door te vragen als iemand zegt “mooi gespeeld”. Wat is dat dan? En geldt dat voor de voorstelling als totaal, of is dat ook een compliment aan mij? Wat wél duidelijk is dat het geheel, juist ook in de diversiteit van bewerkingen en stijlen wordt gewaardeert. Meeste nadruk in het gesprek ligt op Hendrik 4&5 met ver uit elkaar liggende reacties van “*verschrikkelijk, ik heb geen behoefte om een concentratiekamp te zien*” tot “*wat mooi, ik ben diep geraakt*”. Over ‘onze eigen’ Margaretha is het oordeel duidelijk: een heel toegankelijke voorstelling met een helder verhaal.

Epiloog

“Maar gelukkig hebben we de foto’s nog”. Foto’s van een voorstelling die ik heb gespeeld zijn voor mij altijd een belangrijk ding om (soms pijnlijk) in de spiegel te kijken.

Ben ik gelukkig met die foto’s^{ix}? Lastig... ik ben wel eens meer tevreden geweest met wat ik zag. Had ik bijvoorbeeld niet veel overtuigender ‘dood’ kunnen liggen? Had mijn make-up beter moeten (zie ik daar in de verte niet Ben Turpin)? Natuurlijk zeggen deze foto’s eigenlijk weinig over de voorstelling en mijn rol daar in, het zijn fragmenten. Maar wel fragmenten die ik koester om op door te pakken... er is nog veel te leren!

-
- i Eén van de vele recensies van de in 1998 door De Blauwe Maandag Compagnie gebrachte voorstelling van Ten Oorlog stond in NRC: <http://retro.nrc.nl/W2/Lab/Profiel/Shakespeare/lanoye.html>
- ii Mijn samenvatting van Ten Oorlog is te vinden in mijn theaterportfolio: <http://www.famstam.nl/images/SamenvattingTenOorlog.pdf>
- iii De Werken van William Shakespeare. Overzicht van Shakespeares leven en werken. L.A.J. Burgersdijk, 3^e druk, 1896
- iv De Engelstalige teksten van Shakespeare zijn op verschillende plekken op internet te vinden. Ik heb gebruik gemaakt van de verwijzing naar de historische stukken op de (OpenSource) website <http://www.opensourceshakespeare.org/views/plays/plays.php>
- v Humfred van Gloucestre: info onder andere gevonden op wikipedia: http://en.wikipedia.org/wiki/Humphrey_of_Lancaster,_1st_Duke_of_Gloucester
- vi Enkele inspiratiebronnen die mij hielpen meer beeld te krijgen bij het thema, wijze van spelen en bij scènes:
- De intocht van Margaretha: http://www.youtube.com/watch?v=8zeAga3_S8E&feature=youtu.be
 - King Henry’s prayer: <http://youtu.be/gz8KhR-ectU>
 - Een cello sonate van Kodaly, evt. te gebruiken bij de scènes met Jeanne d’Arc (Pucelle): <http://www.youtube.com/watch?v=tDyUCK7K0mE>
 - Purcells Funeral music for Queen Mary: <http://www.youtube.com/watch?v=lsnwhhVkbWw>
 - Jan Declair die voorleest uit Hendrik V: <http://vimeo.com/38995524>
- vii Medespeler Pieter van Huis vond inspiratie in Ba Ba van Sigur Ros: <http://www.youtube.com/watch?v=6fSUPndsFds>
- viii Sylvia Weening was in dit project docent en regisseur
- ix Foto’s in mijn theaterportfolio: <http://www.famstam.nl/index.php/portfolio-ad/margaretha-di-napoli>
Meer foto’s van ‘Ten Oorlog’ zijn o.a. te zien op de facebook-pagina van het RCTh: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.587737614600237.1073741827.175326705841332>